

R. J.

AKRİTAR

İhtidat

HALKEVİ

Sayı : 6

1. Kânun 1934

Yıl : 1

1934

Kemal

« Akpınar » da

İnkılabımızın idealine ve Halkevi programının gösterdiği kültüre uygun olan yazılar neşredilir. Yazıların mümkün olduğu kadar ana diliyle işlenmesi birinci dileğimizdir.

Mecmuaya konmayan yazılar geri verilmez.

İçindekiler

Bende böyle düşünüyorum

Niğde Tarihi

Kanunu medenimize göre aile ve

Kadının ehliyeti hukukiyesi

Gözler « Şiir »

Tahiriden parçalar

Göllü dag hafriyatı

Halkıyat « Baba Salim »

Yıldızlar « Küçük hikâye »

Bilmem « Şiir »

Mahallî tedkikler

Dullar « Şiir »

M. N. Ecer

M. Zeki

Mukadder Baha

Derleyen M. Zeki

« M. Orhan

Remzi Oğuz

Ş. Aydın

N.

E. Sabri

F. Faik

Turgut Aktug

İmtiyaz sahibi : Eczacı Naim Erem Umumî neşriyatı idare eden

Muallim Cevat

Niğde'de Vilâyet Matbaasında basılmıştır

Halkevi Konferanslarından :

Kanunu Medenimize göre aile ve Kadının

EHLİYETİ HUKUKİYESİ

III

Evlenme nasıl

YAPILIR ?

Demıştik ki evlenme ehemmiyetine binaen merasimi mahsusaya tabi tutulmuştur. Evlenecek kimselerin bu husustaki kararlarını kendileriyle alakadar bulunanlara bildirmek ve onların kanunî sebeblere müstenit itirazlarını bildirmeğe fırsat vermek için kanunumuz, ilânı emretmiştir. İtiraz vaki olmazsa erkekle kadın evlenmek kararlarını evlenme memuruna beyan ederler bundan sonra nikâh alenen akdedilir. Nikâhın icra edildiği mahalle her şahıs edep ve terbiyeye riayetle gelip bu merasimde bulunabilir. Evlenme memuru evleneceklerden birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini açık bir lisanla ve iki şahit yanında sorar. Muvafakat cevabı alır almaz nikâhı akdetmiş olduğunu söyler.

Şimdi evlenme ile ne gibi hukukî neticeler husule gelir, Evlenmenin umumî hükümleri nelerdir ? Bunlardan bahsedeceğiz :

Evlenmenin karı koca noktai nazarından hükümleri bir taraftan karı kocanın şahıslarına, diğer taraftan mallarına ait olmak üzere iki kısım-

dır. Bizi daha ziyade birinci şık alakadar ettiği cihetle bu hususa dair olan hükümleri bir araya toplayarak hulâsa edeceğiz :

I — Evlenme akdinin hukukî neticelerinden birincisi bu münasebetden sıhrî hısımlığın vücade gelmesi ve kadınla erkeğin muayyen bir derecedeki hısımlarıyla evlenmemesidir.

II — Evlenme nesob münasebatını tevliid eder. Yani bu münasebattan tevellüd edecek çocuk baba ile anaya ait olur. Ve çocuk da ebeveynine varis olur. Bu münasebetledir ki gayrı meşru münasebattan mütevellit çocuklar meşru çocuklar gibi hakikî vâris olamazlar.

III — Şekle aittir. Karı kocasının namını taşır. Bu cihet bilhassa (Titre de noblesse) yani ünvan asaleti mevcut olan memleketlerde fazlaca ehemmiyeti haizdir.

IV — Evlenme hakkı velâyet tevliider. Bazı memleketlerde bu hak bizdekinden daha fazla şumullü düşünülerek karı üzerinde de kocaya kudret ve hakimiyet vermektedir. Bu Puissance Moritale namile meşhurdur.

Bundan yarım asır evveline kadar bütün garp hukukunda bu esas yani evlenme ile koca lehine olarak zevcesi üzerinde hâkimiyet teessüs etmesi cari idi ki bittabi bu vaziyet karşısında zevcenin şahsiyet ve ehliyetinin kıymeti hukukiyesi zail oluyordu. Hâkim olan kanaat, kadınla erkek arasında mevcut olan maddî ve manevî noktai nazardan bir çok farklar sebebiyle erkeği hâkim mevkide tutmanın lüzumuna

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

— 3 —

dairdi . Ne garibdirki Fransa hukukunda bu esas halâ mevcuttur . Bunu Fransa kanununun 218 nci maddesinin (koca karısını himayeye ve karı kocasına itaate mecburdur) tarzındaki ifadesinden istidlâl ediyoruz . Fransa kanununa göre : Evlenen kadın tıpkı küçük çocuklar gibi ehliyetsizliğe tâbi tutulmuştur . Bu itibarla dırki Fransada kadın, zevcinin izin ve muvafakatı olmaksızın kendi başına bir muamelei hukukiye icrasına ve ikamei davaya salâhiyetli değildir .

Koca karısının her dürlü şahsî münasebetlerini ve muhaberatını kontrol salâhiyetini haizdir . Kadın ile koca arasında zuhura gelecek her ihtilâfta kadın kocasının söylediğini icraya mecburdur . İşte bütün bu hükümler koca hakimiyet ve faikiyeti esasının Fransada kabul edildiğini ifade etmektedir . Hatta Fransız hukuk şınaslarından Pitier « zevcin bu nüfuzunu tıpkı bir mafevkın madunu üzerindeki hâkimiyete » teşbih etmektedir .

Şeriatı islâmiye hükümlerine göre de zevcin faikiyeti esasının kabuledildiği zeve için zeve üzerinde tedib hakkının zımnen kabul edilmiş olması ve hakkı talakın münhasıran kocaya ait olmasından ve kadının, zevcine mutlak itaate mecbur tutulmasından anlaşılmaktadır .

Bugünkü telâkkilere göre; kadını zevcin den dunvaziyette görmenin imkânı yoktur . Dünün telâkkisi kadına ilmî terbiye vermediği ve esasen buna da lüzum görmediği için aileler içerisinde kocası kadar salim düşünen kadınlara az tesadüf edilirdi . Halbu-

ki şimdi bu sahada eskiye nisbeten vukua gelen tekâmül kadının iktisadî ve içtimaî hayata erkeklerle beraber girmek iktidarını kendinde bulması, şahsiyet ve ehliyetini kazandığının delilidir . Siyasî sahada bile mevki alabilmek kabiliyetini göstermesi zevcin artık ailede mutlak hâkim olmasına manidir . Bu lüzumu görüp takdir eden bütün medenî milletlerin kanunları evli bir kadının mevkiini hukukî vaziyetini zevcine takrib etmeğe ve karı koca arasında velev nisbî olsun bir müsavat tesisine kendini mecbur addetmiştir . Fransada da zevcin hâkimiyeti esas artık zail olmağa yüz tutmuştur . Hatta 1907 de neşrolunan bazı kanunlar müstakil bir sanat veya ticaretle iş tugal eden kadınlara tatbik edilmek üzere zevç hâkimiyetin tesiratını bariz bir şekilde tadil etmiştir .

KANUNU MEDENİMİZE GELİNCE:

Bizde kocanın hâkimiyeti reddedilmiş ve zevcenin ehliyet ve şahsiyeti kabul edilmiştir . Bununla beraber karı ile koca arasında mutlak bir müsavat mevcut olduğu iddia edilemez . Bunu yanlış anlayarak müsavatı hukuk iddiasıyla gururlanan ve taşkınlıklariyle kendilerini gülünç mevkie koyan bir çok hanımlarımıza kanunu medenimizin bu husustaki ahkâmını işhad ederek hakikata rücu ve inkıyad etmek lüzumunu bildirmek isterim .

Umumî bir görüşe göre aile müessesesinin mahiyeti ve kadının fizyolojik kabiliyeti icabı karı koca arasında mutlak bir müsavat tesisine manidir . Kanun nazarında aile

nevamma bir şirket olarak telâkki edilmiş, bu şirketin inzibat ve idaresinin teminine koca memur edilmiştir . Eğer aileye müteallik her işte karı kocanın muvafakatleri meşrut olsaydı iki ayrı muhiti içtimaî mahsulü olan bu şahıslar arasında husule gelecek ihtilâfatın halline ve bu itibarla bir çok işlerin idaresine imkân kalmazdı . Zuhura gelecek olan ihtilâflar bilhassa hissî sahaya da müessir olarak arada matlub olan ahengi bozacak ve burudetin sevkıyla en küçük bir ihtilâfın bile halli için mahkeme kapılarına muracaat zarureti hasıl olacaktı . Bundan dolayıdırki kanunu medenimiz karı kocanın vezaifini esas itibariyle aynı suretle tayin etmiş olmakla beraber hayat hakkında daha fazla tecrübe ve bilgisi olduğu ve icabında tabiatın kendisine verdiği fiylî kudrete istinaden karısını ve çocukların müdafaaya muktedir olduğu mülâhazasıyla erkeğe bu sahada bir dereceye kadar olsun mevki ve rüçhan vermek mecburiyeti hasıl olmuştur . Bu itibarla kanunu medeninin 154 ncü maddesi mevzudur . (Madde : 154 — Birliği, koca temsil eder . Mallarını idare hususunda karı koca hangi usulü kabul etmiş olursa olsun, tasarruflarından şahsan mes'ul olur .)

İyi geçinen ve ahengi tam olan karı kocalar için bu hükümden tevalihuş etmek beyhudedir . Zira daima nazarî mahiyette kalmağa mahkûmdur . Böyle bir ailede koca reislik hakkından zımnen feragat edeceği cihetle nikâhın tahmil ettiği mühim vazifelerin ifa ve icrasında kendisini

karısının refikî ve şeriki addedeceği muhakkaktır . Bunu avam arasında malûm ve meşhur olan (Kilibiklik) sözüle karışdırmamalıdır . Zira burada erkek şuurlu ve hakbin bir insan sıfatıyla kadını kendisine şerik yapmış bulunuyor . Bu şirkete lâayık olmıyan ve kendisinden istifade imkânı bulunmayan şahıslara fazla tevazu göstermek suretiyle ehemmiyet verip ailenin mukadderatını lâayiksız bir kadına tevdi etmek elbette vazı kanunun arzusuna uygun bir hareket olmaz . Ve bu tarzda karısının güzelliği, şaşaası veya servetine kapılarak şuursuzca ona inkıyadı itiyat edenler halkın dilinde gezen kilibik sözüne lâayık olabilirler .

Türk heyeti içtimaiyesinin esas olan nezih aile ocaklarının da bu kaidei hukukiyesi izah edildiği vehile kabul ve tatbika ve ahengi tam içerisinde saadetlerini temine muktedir olabilmelerini temenni etmedeyim .

Kanunumuzda karı kocanın müşterek hukuk ve vezaifini tayin eden hüküm 151 inci maddedir . Bu maddeyi aynen okuyorum (madde : 151 Evlenme merasiminin icrasıyla evlilik birliği vücut bulur karı koca yekdiglerine karşı bu birliğin saadetini müttehiden temin ve çocukların iâşe ve terbiyesine beraberce ihtimam etmek hususlarını iltizam etmiş olurlar . Karı koca, birbirine sadakat ve muzaheretle mükelleftir .)

Bu madde ile karı koca evlenme ile tesis ettikleri yeni ailenin maddî ve manevî saadetini temin ve bu hususda teşriki mesaî eylemeği âdetata taahhüt etmiş gibidirler . Birliğin

temini saadetine müteallik ittihaz olunacak her hangi bir tedbir hakkında ihtilâf zuhur ederse bunu halledüp karar vermek salâhiyeti birliğin reisi olan kocaya aittir. Müşterek vazifelerden biri de çocukların iâşe ve terbiyesidir.

Bu 152 inci maddede (Koca, birliğin reisidir. Evin intihabı karı ve çocukların münasib veçhile iâşesi ona aittir) tarzında yazılıdır. Fakat bu vazife maddenin yazılışından da anlaşılıyor ki birinci derecede kocaya aittir fakat bu mecburiyeti kanuniyeden bahs ile ana hiç bir zaman muktedir olduğu halde muzaheret etmekden kendisini vareste tutamaz. Çünkü oda, ikinci derecede çocukların iâşe ve terbiyesiyle mükelleftir. Çocukların infak ve terbiye vazifesi yalnız evlenmeden değil aynı zamanda neseb rabıtasından mütevellit bir vazifedir. Zira kanunun diğer bir maddesinde nikâh haricinde doğan çocukların bile ana ve babaları ve babası mulûm değilse anaları tarafından iâşe ve terbiye edilmeleri mükellefiyeti konulmuştur. Bu böyle iken meşru çocukları iâşe için kocasıyla beraber ananın namuslu bir insan sıfatıyla çalışması evlâ bittarik kabul edilmesi lâzım gelir. Fakat bu cihet evvelce de ifade edildiği gibi kadının iktidarı ve imkânın müsaadesiyle mukayyedir.

Karı koca arasında nikâh mevcut ve müşterek hayat devam ettiği müddetce her ikisi de iâşe ve terbiye masraflarıyla mükellefdir. Boşanma ve ayrılık halinde de bu masraflara iştirâk mecburiyeti vardır. Karı kocadan birinin vefatı halinde iâşe ve

terbiye masrafları hayatta kalana münhasırdır.

Ana ve baba bu vazifelerini yapmadıkları takdirde çocukların dava hakkı vardır. Eğer çocukların iddiasını hâkim haklı görürse onları himaye maksadiyle müdahale edip iktiza eden tedbirleri alır. 151 inci maddenin üçüncü fıkrası bilhassa zikre şayandır. (Karı koca birbirlerine sadakat ve muzaheretle mükelleftir) diyor. Sadakat vazifesi, zina irtikâp etmekle ihlâl edilmiş olacağı gibi karı veya kocanın bir başkasıyla münasebatı âşıkane bulunmasında sadakati ihlâl eder. Zina, boşanma sebeplerinden birini teşkil eder.

Münasebatı âşıkane bulunmakta karı koca arasında geçimsizlik tevhit edeceğinden binnetice boşanma davasına sebep olur. Sadakat vazifesinin talak ve tefrik gibi çok ciddî bir müeyyidesi vardır. Bu vazife esas itibariyle ahlâkî bir vazifedir de! Ahlâk ve seciye sahibi bulunan Türk kadını bu namus hırsızlığına asla tenezzül etmez!

Alman kanunu medenisi sadakat ve muzaheret vazifelerini ahlâk sahasında gördüğünden bahsetmemiştir.

Muzaheret vazifesi : Hasta düşen malûl veya elemin iztirap verici tesirâtına kendini kaptıran karı veya kocaya diğeri tarafından maddî manevî ihtimam etmekten ibaret bir vazifedir kocasının iztiraplarını mülâyim hal ve sözleriyle tehvine çalışan ve onu hayata karşı daha metin ve cesur yapmağa muvaffak olan kadın muzaheret vazifesinin en yücesini yapmış demektir. Erkeğin ka-

biliyeti ve gururu itibariyle daima dik duran başı, hayat arkadaşının dizleri üzerine düştüğü zaman onun acizden ileri geldiği zannine kapılan kadın kocasının manevî yaralarını sarmağı bilmeyen, görüşü hatalı kadındır. Bir erkek ne de olsa his ve sinir taşıyan mahluktur, onun itimattan doğan ve yalnız karısına ait olan bükülüşünü sui istimal etmemek ve ona âzamî derecede devâsaz olmak lâzımdır. Bunu bilen kadın muzaheret vazifelerini idrâk eden kadındır.

KOCANIN HAK VE VAZİFELERİ :

Evelce 152 inci maddeden bahsederken kanunun karı koca arasında mutlak bir müsavat tesis etmeyip ailenin müşterek menfaatlerine müteallik işlerde kocanın bir dereceye kadar hakkı rüchanını kabul etmiş ve evlilik birliğinin riyasetini ona verdiğini söylemişdik.

Kocanın reis olması karısı üzerinde bir hakimiyeti tazammun etmez. Koca birliğin reisi olmak sıfatıyla ailenin müşterek menfaatlerinde karar ittihaz etmek, müşterek ikametgâhı tayin ve intihab etmek salâhiyetini haizdir. Hatta bu salâhiyeti de mutlak değildir. Şayet koca bu salâhiyeti sui istimal ederse karı, mahkemenin müdahalesini talep edebilir. Şayed zevce müşterek ikametgâhı sihhate muzur bir mahalde veya fena şöhretli adi bir mahallede intihab ederse veyahut müşterek ikametgâhda muhilli haysiyet bir sanatle işigal ederse veya metres getirirse bu takdirde zevce kendisiyle

birlikte ikamete mecbur değildir.

Her medenî tabiatlı zevcin, aile ahengini temin edebilmek için ailenin müşterek menfaatlerinin icrasında karısının rey ve muvafakatini alması doğru olur. Seviyyei medeniye ve tahsil itibariyle yükselmiş bir kadın evin ve çocukların dahilî ihtiyaçlarını erkeğin sathî görüşünden daha iyi görür ve bilir. Bu itibarla onun reyine muracaat etmek aile menfaatine uygundur.

ZEVCENİN HAK VE VAZİFELERİ :

Kanunumuzun 153'ncü maddesinde zevcenin hak ve vazifeleri şu suretle yazılıdır (Madde : 153 - Karı, kocasının aile ismini taşır. Kadın müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir. eve kadın bakar) der.

Evlenme merasiminin icrasından sonra kadının artık zevcinin ismini taşıması hem bir vazife hem de hakkıdır. Bundan başka kadın, kocasının tabiiyetine girer. Tabiiyet kanunumuzda bu cihet yazılıdır. Eve bakmak, kadının hem hakkı hem de en birinci vazifesidir. Evin nzaleti tertip ve tanzimi giyeceğe ve yiyeceğe takayyüt, hizmetcilere nezaret ve yimek yapmak hususları hep bu tabire dahildir, bütün bunlar kadının mükellef olduğu vazifelerdir. Bunları ifa etmeyen kadın zevce olmak sıfatıyla tahammül ettiği başlıca vazifeleri yapmamış demektir. Elbetteki böyle bir kadın, kocalığın da ifasına zarurî kıldığı halleri kocasından istemekte tamamen haklı olmaz. Zevce

ve zevcenin mevkii içtimaileri itibariyle kadının bizzat çalışması mütemel ise kadın, eve müteallik işleri şu veya bu vesile ile ihmal edemez. Ancak bu hüküm mecburi ahkâm-dan olmadığı cihetle kadının hastalığı, haricede bir işle meşguliyeti, veya her hangi bir sebeble bu vazifinin koca tarafından ifası veya karı koca tarafından bir başkasına tevdi kabildir. Aileyi temsil eden ve ailenin şeref bayrağı gibi harice açılmış bulunan kocayı zafı bile olsa bundan istifade ederek süflî işlerde kullanmak nezih bir yuvanın asil kadınına yakışmaz, hasta bile olsa kadın dişine basarak kocasını bu gibi hallerden vikayeye gayret etmelidir ki koca da kendisine lâyik olduğu mevkii ihtiramı vermekte kusur etmesin.

Çalışmayan, bir işle meşgul olmayan veya seviyei umumiyesi yükselmemiş bulunan kadın ya gönül işleriyle ya dedi kodu mevzularıyla uğraşır. Bunun içindir ki yükselmemiş kadınlar için (kadın boş bulundukça ya sever ya dedi kodu eder) sözü meşhur olmuştur.

İyi bir erkek nasıl, kazancı nisbetinde cömert olması, mümkün merteye ev işlerine az karışmayı ve kabil olduğu kadar neşeli olmayı, karısına hürmet etmeyi, çocuklarına karşı adil ve iyi kalbli olmayı, şık ve temiz geyinmeyi bilen bir erkek ise iyi bir yuva kadını da evini temiz tutmayı, başka erkeklerin nazarı dikkatlerini celbe çalışmamayı, kocasına karşı güzelliklerde ihmalkâr olmamayı, mütebessim ve dikkatli olmayı, kocasını daima yükseltmeyi

ve ona ukalalık etmemeyi ve kendi aile sırlarını en yakın dostlarına bile açmamayı ve onların nasihat ve tavsiyelerine ehemmiyet vermeyi bilen kadındır.

Zevcede, zevcede müşterek saadetin temini uğrunda bu gibi içtimai ve medenî mecburiyetlere katlanmak zaruretindedir.

Ailede şerik rolünü yapmağa liyakat gösteren kadın evin daimi ihtiyaçları için koca gibi birliği temsile haklı olur. Fakat kadın bu salâhiyetini sui istimal eder veya aciz olursa koca tarafından bu hak kendisinden nezedilir ve icabederse karının bu hakkı tevsî de edilir.

Muhterem dinleyicilerimi daha fazla işgal etmemek için bu bahsi tafsilden içtinap ediyorum. Fakat Türk kadını kendi hukukuna taalluk eden bu ahkâmı en ince noktasına kadar öğrenmeğe kendisini mecbur addetmelidir. Hayat yolunda şuurla hareket edib kocasına arkadaş olmağı bilen Türk kadını bu bilgiye muhtacdır.

Şantaj olsun deye kendi fizyolojik kabiliyetini ve kanunun bahsettiği hak, vazife ve salâhiyetleri unutarak en birinci mükellefiyeti olan ev kadınlığını ihmal etmek onun için affedilmez bir kusurdur.

Türk kadını için bugün her çalışma sahası açıktır. Askerlik yapabileceği dahi bait görülmemelidir. Ancak haklı bir görüşle söylemek lâzım gelirse bunun zaruret hallerine maksur ve münhasır bulunmasını kabul etmek icabeder. İstiklâl harbinde Türk kadınının yaptığı yardım ve gösterdiği fedakârlık ci-

— GÖZLER —

— 5 —

Ayaklar altında bıraktı sersem,
Her baktıkça senin ahu gözlerin.
Düşer, serpençeî aşkına â'em;
Süzüldükçe keman ebru gözlerin.

**

Mir'atı hüdâdır o âl ruhı sarın,
Kudret manzarası hüsnü envârın,
« Seb'ülmesanî » sun'u settarın;
Saadet ahteri mehru güzlerin.

**

Ziyaret kılmaktır kim fiyli zülfün.
Kâbei hüsnü'dür meyli zülfün,
« Veşşemsi » cemalin, « velleyli » zülfün
Getirir gönlüme korku gözlerin.

**

(Dertli) aşkın ile böyle sersemdir;
Bizlere verdiğin ne camı cemdir?
Kırpiklerin « Sinan-kaşın » mülcemdir.
Şehit eyler beni ahu gözlerin.

Bolulu Dertli
Derleyen : M. Zeki

han efkârı umumiyesine bir iftihar madalyası halinde talik edilmiş bulunuyor.

Hulâsa : Bazılarının her sahada aciz görmek istediği kadın bugün her şeydir. Hatta ailenin olduğu kadar içtimai hayatın da nazını olduğu idia edilebilir. Cemiyette taaliyi tesis ve idame ettiren de odur. Kadının bu mühim rolü ifa edecek kabiliyete gelebilmesi için terbiye ve tahsiline âzamî itina etmek lâzımdır. Bir çok baba ve anaların erkek

Ortaköylü şair

TAHİRİNİN PARÇALARI

Düşmanlarım al kanımı yerlere
Saçmayınca ben oyardan ayrılmam;
Murafâamız ağalara, beylere
Düşmeyince ben oyardan ayrılmam.

**

Pervaneler dolanırlar yanıma;
Ateş aldı yüregimi, yanıma;
Bedrahipler iki fincan kanımı
İçmeyince ben oyardan ayrılmam.

**

Nasıl ise isim çıktı raddeden
İmtihan alıyor geçen maddeden,
Bu vücudüm bölük, bölük haddeden
Geçmeyince ben oyardan ayrılmam.

**

Tahiri maildir zevk ve safaya
Ol beni rametti cevri cefaya,
Şu fena köyümde darı bakıya
Göçmeyince ben oyardan ayrılmam.

M. Orhan

çocuklarını mektebe verip kızlarını göndermemek hususundaki manasız ısrarları bu itibarla cemiyet için zararlı bir hareket olur. Tahsili az bilgisi kıt kadın analık vazifelerini de yapamaz. Son sözüm; Erkeklerimizin kadını ihmâl etmemesi kadınlarımızın da kendisini ihmâl ittirecek vaziyete düşmemesi temennisidir.

— Bitti —

Hukuk Mezunlarından
Mukadder Baha Soysal

Halkevi Konferanslarından

Göllüdağ hafriyatı

— Geçen sayıdan devam —

Hafriyatı iki safhada hulâsa mümkündür .

I — İstikşaf ve Tetkikler .

Göllüdağ en yüksek zervesi 2142 rakımlı, garbi cenubundan şarkı şimaline uzayan kısa saplı kepçeye benzer . Bir volkanik yerdir . Volkanın ağzından başka şey olmayan göl kepçenin sapı dibinde kalmaktadır . dağın yüksekliklerini dolaşan ve hepsi yedi kilometreden aşağı olmayan bir tışı sur, heman her yanda temel kısımları sağlam olmak üzere serili durmaktadır . « Kiklop işi » denen cinsten örgülerle yapılmış bu suru yer yer - izlerini bu sene keşfettiğimiz - muazzam kuleler - takviye etmekte ve bu büyük merkez - ucu garb ve garbi şimalinde, biri cenubda olmak üzere - muayyen bazı geçitler vermektedir . İç şehir kepçenin ağzı içinde tam bir mustatildir . Bugün öletüğümüz küçük cenub cebhesi 98 90 - metre ve uzun cebhesi 216 metredir . Bu iç şehir bir Akropoldur ve suru bütün azametile yıkılmış bulunmakla beraber - meydandadır - örgüsü pelosgipue olan bu surun içi hendesi bir intizamın örneğidir . caddeler birbirine amud ve muvazidir .

İç şehirle tış surun arasında yer yer mahalleler var . Bunlarında evlerini hendesi caddeler sokaklar ayırmakta ve uzaktan bütün bu harabelere inanılmaz bir güzellik ve azamet vermektedir . Bu mahallelerin en kesif bulunduğu yer bilhassa

cenup, şark ve şimali şark cihetleridir .

Kulelerden en muhteşeminin bulunduğu cenup garb zervelerindeki yaylacıklarda büyük çapta yapılar da var ki mabet olmaları pek muhtemeldir . bu sahaların hepisinde, top-rak yüzünde elimize geçen çanak çömlek parçaları ancak Roma, Bizans ve Osmanlı devirlerini göstermektedir .

Göllüdağın civarındaki köyler
Şunlardır :

Şimalinde Kömürcü köyü vardır . Buraya inmek bir saat bir çeyrek sürerse de çıkış iki saatten daha fazla bir zaman ister . Yazın otomobil bu köye kadar gelebilir fakat her hangi türlü eşyanın buradan dağa taşınması bir belâdir . Bugünkü köy kayalara yapışmış bir halde ise de o sahada örenler ve mezarlıklar görülmektedir .

Dağın garbinde Kayırlı ve garbi cenubunda Göstelli köyleri vardır . Bunlar üçer saatlik köyler olup büyük örenlerin sınırları üstünde bulunmaktadır . Şarkta Gennez ve Kertircik, garbde Kara - ağıl örenlerinden ibaret bu harabelerin ortalarında Emircik dağı Bozdağ ve bunların üstünde de büyük tümülüsler var gerek Kayırlı gerek Gösterlide Bizans eserleri meydandadır .

Göllüdağın cenubu garbinde Bozköy yahut (Gelemic) var : İki saatten aşağı uzaklıkta olmayan köyden getirilen ve mezardan çıktığı söylenen bir çanak Bakır devrine ait iş manzarasındadır . Oralarda da örenler olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz Nahiye merkezi olan Çiftlik üzerinde çok durulaçak bir mıntaka olmayıp

dağa iki saat uzaklıktadır . Dağın cenub ve şarkında bulunan Şelekin veya Melendiz boğazı, Misli ovasıyla Melendiz ovasını; Niğdeden gelen yeni yolla (bu sene açılan Alluson, Azadlı, Ramad yolu) eski Niğde - Divrin - Hasaköy - Boğlama yollarının birbirine birleştirmektedir .

Dağın şarkı cenubunda ve Şelekin boğazının şark tarafında Çınara, Murtandı (şimdi Murtaza) höyleri üç dört saatten fazla süren uzaklıkta; hepsi de büyük örenler içindedir . Misli ovası tarafından dağa yakın diğer köyler Bağlama, Alay, Tırhan, Giledere dir ki ikişer, üçer saatten aşağı çekmezler . Bu sahalarda da Hüyük, ören fazla bulunmakta, dağ, dört saat şarkı şimalinde bulunan Gölcük nahiyesine bağlıdır . Dağın etekleri firdolayı örenler, magaralar, inler ve mezarlarla dolu .

Fakat bunlara bilhassa Şark ve Şark cenubda fazla raslanmaktadır . Bu eteklerde kayalar akıl almaz bir ihtişamla yalçındırlar . Yer altında bazılarını gördüğümüz künkler burada şimdi kaya diblerinde görülen durğun suların vaktile aşağılara su dağıtan birer kaynak olduğunu göstermektedir . Cenup eteğinde meydana çıkardığımız yer altı mahzeni ise korkunc ve meraklı bir mesele gibi önümüzde duruyor . Şehrin haricle ve hele dört taraf eteklerindeki su kaynakları ile münasebetini de idare için kullandığı gizli yer altı yolları henüz tahminden ileri gitmedi . Mezarlıkların yeri hakkında da henüz sarahate varmış değiliz .

Bu tetkikler sırasında dikkatimize en çok çarpan, bütün bu geniş havalide, hele dağın çevresinde gördü-

ğümüz ofsidies madeninin bolluğudur . Siyah kaya billorlarından başka şey olmayan bu maden kalın tabakalar, Milyarlarca minik çakıllar, işlenmiş pıçak ve ok ucları halinde buraları dolduruyor . Anadolunun kadim tarihinde Ofsidies madeninin oynadığı rol pek büyüktür . Ve bu madenin Anadoluda ille Niğde havalisindeki bu varlığını, Göllüdağ hafriyatı münasebetiyle meydana çıkarılmış görüyoruz .

Bu istikşaf ve tetkikler Göllüdağdaki harabenin azemetini ve bütün Niğde - Ulukışla Aksaray, Nevşehir - Kayseri sahalarına hâkimiyetini meydana çıkarmaktadır .

2- Asıl Hafriyat

Asıl hafriyat faaliyetinin geçeceği sahaların tesbiti diğer mühim bir kısımdı . Bu sahaları ilkin iç şehrin methal kısmı, iç şehrin cenub surunun köşeleri olarak ayırmışdım .

İç şehrin methal kısmı önce haber verilen arslanların kaidelerinden koparılıp alınmaları münasebetile alt üst edilmişti . Bu münasebetle tabakaların tesbiti işinde hayli zorluk çekilmiştir . İç şehrin 98 metreyi bulan bu cenup cebhesi üzerindeki methalin sol tarafı binnişbe sağlam olup kömürcü köyünden civan Ali ağanın keşif ve ihbar ettiği arslanlar bu tarafta bulunmuştur . Tarumar olan sağ tarafta açılan yarma, üç ayrı tabaka yapan kül ve yangın yığınları göstermektedir . Bu kısmın önünde bir arslanın ön kısmı ele geçmiştir . Methal bize beş devrin tabakalarını, çanak çömleğini vermiş

bulunmaktadır . Bu devirleri - Alışar hafriyatındaki devrelerle mukayese eylemek suretiyle - Milâddan önce 1950 den başlamak, Firikya devrinden, Hellenistik devirden, Roma ve Bizans devrinden geçerek Osmanlı devrine kadar taksim etmek mümkündür .

Tenazura riayet edilmemiş bulunan iç şehrin bu cenup sur duvarının sağ köşesi en karışık fakat en bereketli neticelerle doludur . İzahı önümüzdeki hafriyat mevsimlerine kalan sebebler yüzünden, birbiri üstüne binmiş kule, merdiven, sur yığınlarıyla bir hercümerç manzırası gösteren sahada yer yer kül, yangın tabakaları; kerpiç duvarların yıkıntısı, bu yıkıntı üstüne kurulan velasgigue duvarların harabesi; nihayet ele geçen - Ankara Etnoğrafya müzesinin salonlarında mevcut - Hitit devrinin archaisant çanak çömlek parçaları, methalde edindiğimiz kronolojik malumatı kuvvetlendiren, adeta o malumatı canlandıran vesikalardır . Her halde bu vesikalar, Göllüdağdaki ulu örenin üçüncü Hitit devri veya Poste - Hitite denen zamandan 5 . 6 asır kadar daha eski bir tarihi olduğunu isbat edebilecek mahiyettedirler . Macit beyin bu sahalar üzerindeki mimari mesaisini memnuniyet ve teşekkürle kaydederim .

Bu büyük örene ad vermek mümkün müdür? Bu günkü vaziyet tahmin ve istidlâlden öte geçmez . Bu sınır içinde kalmak şartile ve ikinci görüşmemizde münakaşasını yapmak üzere şu isimleri saymak isterim : Kusar veya Kushshar; Burshakhand; Nenassa; veya Neshash; (yahut

Baba Salim

Başlık yaptığım şu isim Tırabuzunun değerli Halk şairlerindedir . Kendisi ümmî denecek kadar az okumuş bir ilk mektebinden bile mezun da olmamıştır . İsmi'nin başındaki babayı görüp de sakın bu zatı ihtiyar sanmayınız . Tırabuzunun biricik gazetesi olan (Yeni yol) da bu zatin şiirlerini, koşmalarını, gazellerini okurken kendisini sakallı ve ihtiyar bir zat olarak tahmin eder . dim Halbuki hiç te böyle değildir . Daha genç denecek bir çağda otuz beş kırk arasındadır . Evlidir, çocukları vardır . Etrafındaki insanlarla beraber fakir denecek bir hayat sürmektedir . Kışın sağlep,

Nesas); Garsaoura; Gazıoura; her halde şurasını açığa vurmak gerekirkeni Göllüdağda bu güne kadar kimse'nin gözüne veya şuuruna çarpmayan, ve bize Civan Ali ağa adlı bir Türkmen zekâsının dikkat ve ısrarile bildirilen ören; bir mabet, bir mezar değil, cidden azametli bir Hitit kal'ası ve bir beldesidir .

Göllüdağ hafriyatının muhitte uyardığı alâkaya gelince bu pek büyük olmuştur . Biz, bu işi tarih, Arkeoloji, hülâsa ilim ve kültür bakımından ehemmiyetlerle karşılayan münevver kitlesi vardır . Birde bu hafriyatı muhitin iktisadî bakımından minnetle karşılayan halk kitlesi vardır . Hakikatta bu seneki azacık paramızın bu civar köylerinde, ve netice olarak kaza ve vilâyet merkezlerinde bıraktığı akisler minnete lâyıktır . — Bitti —

Arkeolog ; Remzi Oğuz

Degirmenimin mektuplarından :

Alfons Dude :

YILDIZLAR

(Provansalı bir Çobanın hikâyesi)

2

Ancak ağılın köşesinde uyuduğunu seyrettiği bir sürünün yakınında, efendimin kızının onlardan çok kıymetli, çok beyaz bir kuzu gibi, istirahat ettiğini ve benim muhafazama terk ve emniyet edilmiş olduğunu tehayyül etmek bana büyük bir gurur veriyordu . Şimdiye kadar asla bana gece bu kadar derin ve yıldızlar bu kadar parlak görünmemişti .

Birdenbire ağılın parmaklıklı kapısı açıldı (Stefant) göründü .

Uyuyamamış; koyunlar otları karıştırarak bağırıyorlar ve rüyalarında melemişler, bundan dolayı o, ateşin yanına gelmeği tercih etmiş .

Bu hali görünce aba yamçım umuzlarına koydum, ateşi tazeledim ve konuşmaksızın onunla karşı karşıya kaldık .

Eğer yıldızlı bir gece geçirmişseniz sükunette ve inzivada bizim uyuduğumuz zamanlar esrarengiz bir alemin hükümrân olduğunu bilirsiniz . O vakit menbalar daha berrak sırlıdır ve göllerde küçük şuleler parıldar; bütün dağların esrarı serbestce gider gelir ve havada hafif fısıltılar, görülmez gürültüler işitilir . Dalların genişlediği ve otların itildiği sanki duyulur . Gündüz, mahlûkatın hayatta olduğu zamandır . Fakat geceleyin eşyanın hayatı başlar . Bunlarla insan itiyat etmezse ondan ürker . İşte tıpkı böyle bizim hanım da ufak bir hisriyadan

yazın boza yaparak ve arasırada bakallık ederek gecineğe çalışır . Hatırlı ve yumuşak bir zattır . Eyi bir tahsil almak suretiyle bu günün çok kuvvetli şairleri arasında mevki tutacak kadar bir yeri olâcak iken zavallı okuyamamış, genç yaşında geçim kaygusuna düştüğü için sönmemiş ise de olduğu yerde kalmıştır . Çocuklarına çok iyi bir tahsil vermek isteyen bir kız çocuğu da şair denecek kadar yazmağa başlayan baba Salimin neşredilmemiş şiir ve koşmalarından bazılarını Akpınar mecmuasına vereceğim . Seve seve okunacağını umuyorum . Aşağıdaki yazılar babanın Evi yanarken söylediği güzel bir örnektir .

Ş. Aydın

Baba Ateşler içinde

İçerden yandığım yetmezmydi ah,
Dışarıdan da beni yakdın ey, felek?..
Alevler içinde kalmışım eyvah,
Neden bana hain bakdın, ey felek!..

* *

Ben gibi kimseyi nâre yakmadın,
Rahmedip yüzüme asla bakmadın;
Topladın, dünyada gam bırakmadın;
Yaralı sineme çakdın ey, felek!..

* *

Elemden gönlümü etmedin azâd;
Ağlarım, eylerim ah ile feryad;
Ateşten zencirler eyledin icad,
Getirdin boynuma takdın ey, felek!..

* *

Ey salim, eyleme ahü nale;
Fidayi can eyle ruhsarı lâle,
Zehirli okların ettin havale
Bu yanık bağrıma kaktın ey, felek!

Baba Salim

bana yaklaşıyordu . Bir defa uzun uzun bir ses, hüznü, göl tarafından dalgalana dalgalana bize doğru geldi . Aynı zamanda da güzel bir yıldız, sanki bu ses kendisiyle birlikte bir ziya götürüyormuş gibi bamızın üstünden aynı istikamete doğru kaydı . Alçak sesle (Stefant) bana :

— Bu nedir ? dedi ..

— Cennete giren bir ruh, hanımcığım ..

Dedim ve haç işareti yaptım . Oda benim yaptığım gibi eliyle yaptı ve başı havada, heyecanlı, bir müddet durdu . Sonra bana döndü .

— Doğrumu çoban, size sıhırbaz derler ?..

— Katiyen hanımcığım, biz ova-daki insanlardan yıldızlara daha yakın olduğumuz için onlardan iyi olup biteni biliriz .

Başları elleri arasında ve koyun postu sırtında, ilahi bir çoban kızı gibi daima göğe bakıyordu .

Orada ne var ?.. Ne güzel ?.. Bu kadar çok onları hiç görmedim . İsimlerini bilirmisin, çoban ?..

— Lâkin .. Evet, hanım .. İşte tam üzerimizde .. İşte Senjak yolu (Saman yolu) . O Fransadan İspanya-yanın üzerine doğru gidiyor . Senjak Doğalı, İslamlarla harbeden kahraman Şarlımana yolunu göstermek için çizdi .

İşte ta uzaklarda .. Çok parlak dört tekerlekli, ruhların arabası var, (Dübbü ekber) önünde giden üç yıldız üç hayvanıdır . Üçüncüsüne bitişik olan küçük yıldızda arabacıları .. Etrafından düşen yıldız yağmurunu görüyor musunuz ? . Onlar, aziz Allahın cennette istemediği

ruhlardır . Biraz daha aşağıda .. Tırmık, yahut üç kiral (Orion) . Bizlere saat vazifesini gören odur . Yalnız onlara bakarak şimdi gece yarısının geçtiğini anlıyorum .

Biraz daha aşağıda, daha cenuba doğru, Parlıyor : Tan yıldızı .. Yıldızların maşesi .. Bu yıldız hakkında çobanların anlattıkları :

« Bir gece tan yıldızı, üç kral, (Orion) yedi kardaşlarla beraber arkadaşlarından bir yıldızın düğününe davet edilir . Bu davete yedi kardaşlar önceden gettiler ve yüksek yolu tuttular . Bakınız, yukarda gök yüzünün ta derinliklerinde üç kırallar daha aşağıdan kestirme gitteler . Ve ona ulaştılar . Lâkin, bu tenbel tan yıldızı geç vakte kadar uyuduğu için büsbütün arkada kaldı ve kızarak, onları durdurmak için sopasını onlara attı . Bunun için bu üç kıralla (Tan yıldızının sopası) dahi denir .

Fakat bütün yıldızların en güzeli, bizim yıldızımız, çoban yıldızıdır ki şafakta sürüyü çıkardığımız zaman ve akşam üzeri onu getirdiğimiz zaman bizi aydınlatan odur . Bunun için ona Çoban yıldızı deriz . O, Zühalin arkasından koşar ve her yedi senede bir onunla evlenir .

— Nasıl çoban ? . Yıldızların da evlenmesi var mı ?..

— Evet hanımcığım ..

Ve ona bu izdivacın ne olduğunu izah etmeğe teşebbüs ederken taze ince bir şeyin umuzuma hafifçe ağırlık verdiğini sezdim . Bu, kurdele fişiltisiyle bana yaslanan, uykudan ağırlanmış, dalga dalga saçlı lüleli başıydı . O, kıpırdamaksızın, göğün yıldızları, doğan güneşle sararıp

Bilmem

*Yenildik sabrımıza koptu fırtına,
Elbette gafletle uyduk şeylana,
Selliseyf olmadan çıktık meydana,
Yusufu nebi gibi düştük zindana ..*

*Ne denli anlatam güzel sunama
Söylesemmi gönül, sussa mı bilmem..*

*Kalmadı devranda düşmedik tuzak,
Yellenip kokuyor gömülen kozak,
Ne tüy bıraktın nede bir tozak,
Erenler kaıpsı dediler uzak .*

*Ne denli anlatam güzel sunama,
Söylesemmi gönül, sussa mı bilmem?..*

*Yapıştık birine, bacak mı, kol mu,
Tuttuk gidiyoruz, sağ mı, sol mu;
Daha belli de jil, belen mi, yol mu;
Tâli deneyori z darmudur, bol mu?..*

*Ne denli anlatam güzel sunama,
Söylesemmi gönül, sussa mı bilmem?..*

*« Eyubi » arar kenâşta hüdayı;
Güzele kulluk ı buldu gıdayı .
Seçmeyiz âlemde bayü gedayı .
Biz gönül milkinden çıktık fedayı .*

*Ne denli anlatam güzel sunama,
Söylesemmi gönül sussa mı bilmem?..*

E Sabri

soluncıya kadar bu halde kaldı . Ben ise .. Onun uyumasına, mukaddes fikirlerden başka bir şey vermeyen bu berrak gecede, mevcudiyetimin derinliklerinden heyecanla bakıyordum . Etrafımızda yıldızlar seyirlerine, sevimli büyük bir sürü gibi sakin sakin devam ediyorlardı . Vakit vakit ben tahayyül ediyordum: O yıldızlardan en nazik, en parlak biri, yolunu şaşırmış ve umuzuma konmuştu ..

N.

Mahallî tetkikler

Zannediyorum ki Vilâyet gazete ve mecmualarının en büyük değeri çıktığı muhitin hususiyetlerini haiz olması, muhitini sahifesinde okutabilmiştir .

Akpınar, « Niğde tarihi » ni yazan arkadaşın kıymetli tetkikiyle, bu yolda yürümek isteyen bir mecmua olacağını vadediyor . Fakat o yalnız 2 sahifesini bu işe bırakmakla ülküsüne doğru yürüdüğüne kani değildir, şüphesiz acı duymaktadır . Hemen şuracıkta esefle kaydedirim ki bu eksiklik « Akpınar » ın ve onu çıkarmakta hakikaten fadâkârlık yapanların değil, Niğdenin düşünen ve yazabilen fakat onu alâkasızlıkla karşılayan gençlerininindir .

Memleket gençlerinin ihtisasları veya anlayışları dahilinde memleketin tarihi, içtimai, iktisadi ... Ve sair bakımından vaziyetini hakiki görüşle tekkik ve bunları bu sahifelerde tesbit etmeleri lâzımgelir .

Doğru kaynaklara dayanarak neşriyat sahasına giren bu mahallî tetkiklerin münferiden kıymeti az görünebilirse de Orta anadolu, Garbî ve Şarkî, Anadolu gazete ve mecmualarındaki tetkikler toplandığı zaman çıkacak netice, edinilecek esaslar Türkiye için sonsuz bir varlık olur .

Umumî ve mücerred fikirler yerini hakiki görüş ve neticelere terkeder .

Niğdenin tabii mahsul menbaları nelerdir ?

Türkiye'nin iktisadi, ve Medenî Coğrafyasını okuyan tahsil gençliği,

İstanbul gazetelerini takibeden mûnevverler Orta anadolunun bu güzel memleketi hakkında neler bilirler ?

Türkiye Coğrafyasında Niğde hakkında edinilen « Niğde Ulukışla — Kayseri demir yolu üzerinde meyvelik bir kasabadır . Çam ormanları vardır . » gibi kısa ve gayrı vazih malûmattan katiyen fazla bir şey değildir .

Niğde bumudur ? Türkiye coğrafyasında bir satır yer alacak bir kasabamıdır ?

Şüphesiz hayır . Fakat ona niçin lâayık olduğu kıymet verilmiyor ? bunu fikrimce biz Niğdelilerin Niğde ile lâayıkıyla meşgul olmamamızda, raklâmın ruh ve kudretini anlamamızda görerek onu tanıtmamamızda aramak lâzımgelir .

Fakat bu senelerin geçmişteki lâka / diye tahammülü yoktur . memleket sevgisinin kalplerimizde yanan bir volkan olduğunu ancak energigve bir hamle ile Fırkanın kurduğu esaslarda yürüyerek memleket varlığına her gün bir az daha varlık, her devre de memleket ruhuna geçniğimiz biraz daha gençlik kataarak, akıtarak, sızdırarak, isbat edeceğiz . Aynı zamanda hemşerilerim memleketi reklam etmek etmek, onu her sahada tanımak ve tanıtmak lâzımdır . « Akpınar » ın bu büyük vazifeyi üstüne memnuniyetle alacağına kaniim .

Meyvecilik, sebzecilik, konservecilik, şarapçılık, koyun, süt ve peynircilik, dericilik, halıcılık, içme maden ve kaplıca suları (I) ... ve saire Niğde de müdafaası lâzımgelen iktisadi tezlerdir .

Dullar

*Ey gönül bahçesinde sararıp solan Dullar,
Kalbine kan damlarken gülüşü yalan
Dullar !*

*Hummalı bir şüirdir, hummalı göz yaşları
Gözleri ilk rüyaya takılıp kalan Dullar.*

*Gönlünü dinlendirdin saçının kıvrımında,
Besteledin hazanı Ömrün yirmi birinde,
Bekledin göz yaşınla hasretin siperinde;
Ey bahtına ağlayan, mihneti duyan Dullar !.*

*Saçınız yar dizinde çüzülüp örüldünmü ?
Şen sesiniz ellerce duyulup görüldüm mü ?
Kollarınla sardığın serap oldu öldüm mü ?
Ey gelinlik çağında azabı yazan Dullar !.*

Nevşehir Ortamekteb Md.

Turgut Aktuğ

Memleketin kıymetli tarihî, halkıyat ve harsiyatı, kadınlığı, hençliği, maarifi, köyleri ve köy hayatı ... İçtimaî sahada tetkik ve tesbiti elzem olan mevzulardır .

Mahallî tetkiklerin lüzumunu ve memleketi tanımak davasını güden bu yazımı bitirirken şunu ehemmiyetle kaydetmek isterim ki ben yekpare Türkiye varlığı içinde bir Niğdelilik, Konyalılık, İzmirlilik meselesi gibi basit bir görüş müdafa etmiyorum . Mesele Türkiyeyi teşkil eden memleketlerin yükselmesi dir yoksa bir Niğdelilik davası da değildir .

Ferit Faik

(I) Cu yaz kıymetli Meb'usumuz Halit Bf. Niğde maden ve kablıca suların hakiki kıymetini tesbit eden bir (Broşür) ün neşri Niğdeyi reklâm için, tanıtmak için iyi olacağını ve bu işin kuvveden fiyle çıkması için de bizzat meşgul olacaklarını söylemişlerdi . son kelimele Broşürü okuyacağımız günlerin pek uzak olmayacağına kat'i bir delildir .

F. F.

Abone:

Yıllık : (100) Kuruştur .

Altı aylık : (60) «

Sayısı (10) Kuruştur .